

کتاب

بررسی مفاهیم آرمانشهری در ادبیات فارسی

(با تکیه بر ادبیات کهن)

www.ketab.ir

نویسندگان:

دکتر رسول صفایی نمین

پژوهشگر دکتری رسا صفایی نمین

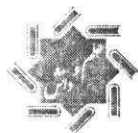
سرشناسه	:	صفایی نمین، رسول، ۱۳۷۳-
عنوان و نام پدیدآور	:	آرمانشهر در ادبیات فارسی (با تکیه بر ادبیات کهن)/ رسول صفایی نمین، رسا صفایی نمین.
مشخصات نشر	:	تهران: انتشارات علم و دانش، ۱۴۰۰.
مشخصات ظاهری	:	۲۱۲ ص.
شابک	:	۹۷۸-۶۲۲-۷۵۳۸-۸۱-۶
وضعیت فهرست نویسی	:	فیبا
موضوع	:	مدینه فاضله در ادبیات

Utopias in literature

ادبیات فارسی -- تاریخ و نقد

Persian Literature -- History and criticism

شناسه افزوده	:	صفایی نمین، رسا، ۱۳۷۷-
رده بندی کنگره	:	PIR۳۴۴۲
رده بندی دیویی	:	۸۳/۸۰۷
شماره کتابشناسی ملی	:	۸۷۷۹۷۵۴
اطلاعات رکورد کتابشناسی	:	فیبا

نام کتاب • آرمانشهر در ادبیات فارسی (با تکیه بر ادبیات کهن)
نویسنده • رسول صفایی نمین، رسا صفایی نمین
ناشر • علم و دانش
نوبت چاپ • اول، ۱۴۰۱
چاپ • علم و دانش
تیراژ • ۵۰۰ جلد
قیمت • ۱۲۰ هزار تومان
شابک • ۹۷۸-۶۲۲-۷۵۳۸-۵۳-۳

آدرس: تهران، میدان انقلاب، بین خیابان اردیبهشت و ۱۲ فروردین پاساژ اندیشه، طبقه همکف

تلفن: ۶۶۴۱۵۴۵۹-۶۶۴۱۵۴۶۰ موبایل: ۰۹۱۲۳۵۸۷۶۰۵

ایمیل: teymori_۱۳۵۵@yahoo.com

سایت: www.elmo-danesh.ir

پیشگفتار	۱
فصل اول: چیستی و ماهیت آرمانشهر در معنای لغوی و اصطلاحی	۵
ماهیت و چیستی آرمانشهر:	۶
ریشه‌شناسی واژه اتوپیا:	۶
آرمان‌گرایی نقطه مقابل واقع‌گرایی یا رئالیسم	۱۲
جراحی روی آوردن بشر به اندیشه آرمانشهری:	۱۳
ویژگی‌های جامعه آرمانی:	۱۵
اتوپیا، تاریخ و ایدئولوژی:	۱۶
بازگشت به زمان گذشته و ابراز اشتیاق در قالب نوستالژی:	۱۷
گریز به آینده:	۱۸
عنصر خیال در پرورش آرمانشهر:	۱۸
فصل دوم: خاستگاه اندیشه آرمانشهری در جهان	۱۹
خاستگاه اندیشه آرمانی در جهان	۲۰
کتاب «جمهور» افلاطون و آرمانشهری:	۲۸
ویژگی‌های آرمانشهر افلاطون در کتاب جمهور:	۲۸
جامعه آرمانی ارسطو	۳۰
آرمان‌گرایی در غرب	۳۱
توماس کامپانلا:	۳۸
فرانسیس بیکن:	۳۹
سن زوست:	۴۰

۴۱.....	جامعه آرمانی در ایران باستان
۴۴.....	کهن الگوی اساطیری آرمانشهر:
۴۶.....	فضایل آرمانی در ایران باستان:
۴۶.....	آرمانشهر قرآنی:
۴۷.....	آرمان‌گرایی در اسلام یا بحث مدینه فاضله:
۵۰.....	فلاسفه آرمانگرا در دوران اسلامی:
۵۴.....	عرفان و سفر معنوی سالک برای رسیدن به ناکجا آباد:
۵۶.....	آرمانشهر مهدوی:
۵۷.....	عصر زرین؛ پارادایس یا شهرهای آرمانی در ادبیات ایران و جهان:
۵۹.....	نمونه‌هایی از شهرهای آرمانی:
۶۲.....	شهرسازی و الگوی آرمانشهری:
۶۴.....	پیدایی دولت - شهرها:
۶۵.....	پارادایم هنری آرمانشهر در معماری:
۶۸.....	انسان آرمانی در جهان معاصر:
۷۱.....	فصل سوم: زمینه‌های آرمانگرایی در ادبیات
۷۲.....	ورود اندیشه آرمانشهر از فلسفه به ادبیات:
۷۳.....	ادبیات آرمانشهری
۷۶.....	زمینه‌های بروز و ظهور اندیشه آرمانشهری در ادبیات:
۷۶.....	اوضاع و شرایط اجتماعی:
۷۷.....	مهاجرت:
۷۷.....	جریانات فکری و فرهنگی:

۷۸.....	اندیشه آرمانشهری در مکتب رمانیسم:
۷۹.....	بهره‌گیری از قدرت تخیل:
۸۰.....	بازگشت به طبیعت:
۸۱.....	خلاصه بحث:
۸۳.....	فصل چهارم: جلوه‌های آرمانشهر در ادبیات
۸۴.....	ادبیات حماسی:
۸۴.....	مختصری پیرامون فردوسی
۸۶.....	جهان آرمانی در شاهنامه:
۸۸.....	چرا فردوسی به سرایش شاهنامه و ترسیم جامعه آرمانی اقدام نمود؟
۹۱.....	شهرها و پادشاهان آرمانی فردوسی در شاهنامه:
۹۱.....	جامعه آرمانی کیومرث و فرّه شاهی
۹۲.....	تهمورث دیو بند:
۹۳.....	ورجمکرد آرمانشهر جمشید:
۹۴.....	فریدون:
۹۸.....	شاه آرمانی شاهنامه: کیخسرو:
۱۰۲.....	گنگ دژ:
۱۰۴.....	هوشنگ و غلبه بر دیوان اهریمنی:
۱۰۶.....	بهرام گور:
۱۰۷.....	کسری انوشیروان:
۱۱۲.....	جلوه‌های آرمانشهر در ادبیات تعلیمی
۱۱۲.....	مختصری پیرامون سعدی
۱۱۴.....	آرمانشهر سعدی:

پیشگفتار

این کتاب درآمدي است بر شناخت بين مباحث اندیشه آرمانشهری در ادبیات کلاسیک ایران. در این جستار ابتدا سعی بر آن است تا با بررسی دقیق و مستند ریشه‌های آرمانشهری در ذهن بشر از گذشته سیر تحول این اندیشه را در جهان ذهنی صاحب نظران از افلاطون تا اندیشمندان معاصر مورد بحث و بررسی قرار دهیم و پس از آن ریشه آرمانشهری را بر اساس نظرگاه و اندیشه های شاعران ادبیات کهن فارسی بررسی خواهیم نمود. ادبیات به‌منزله بخش ارزشمندی از فرهنگ هر جامعه می‌تواند تصویرگر بسیاری از حوادث و رویدادهایی باشد که در دوره‌های تاریخی بر سر یک ملت رفته و آن را در مسیر پریچ و خم تاریخ به‌پیش رانده است. پیوند عمیق میان ادبیات و جامعه یلی است تا از رهگذر آن بتوان فضای حاکم بر جوامع را در طی دوره‌های گوناگون زمانی به‌تصویر کشید: از این‌رو ادبیات را می‌توان بخشی از شناسنامه فرهنگی هر ملت به‌شمار آورد بدین سان ادبیات بخشی از فرهنگ پویاست و گویای آن است که از هر دوره و هر نسل سخن‌ها و درس‌ها برای گفتن و آموختن دارد.

اگر ادبیات و هنر را به عنوان یکی از دستاوردهای جامعه پذیرا باشیم، تأثیر و تأثر مثل از یکدیگر و ارتباطات فرهنگی و متقابل آنها بر یکدیگر موضوعاتی است که نمی‌توان در آنها تردید کرد. تحولات اجتماعی و سیاسی دوران معاصر در جهان تأثیر مستقیمی بر ادبیات داشته و شعر نیز از آن بی نصیب نمانده است. مقوله آرمان‌خواهی حاصل بروز احساسات و عواطف شاعر نسبت به خود و جامعه و از سوی دیگر مبین احساس تعهد و رسالت اجتماعی شاعر است. جست و جوی امر مطلوبی که نه تنها مصلحت فرد، بلکه مصلحت جامعه را نیز دارد و فراتر از اشتیاق و آرزوهای کاملاً شخصی است، از این جنبه می‌توان موضوع آن را مقوله‌هایی چون عدالت، آزادی، آگاهی‌های اجتماعی، نوع‌دوستی، رهایی، برابری و ... تلقی کرد که علاوه بر مصلحت فرد، متضمن مصالح جامعه نیز می‌باشد شعر زبان احساس و عاطفه بشر از گذشته‌های دور بود و لایلی مادران مهربان با آهنگ موزون، اولین خاطرات هر کودکی را رقم زده است. شعر در بستر احساس با عطر عشق، ایثار، صلح‌طلبی و آرامش در جهت تربیت و شکوفایی قیام می‌کند تا بشر دنیای ایده‌آلی را تجربه کند. گاه مرهمی بر دل‌های رنجیده و محروم مظلومین می‌نهد و گاه فریادی ویرانگر بر ساختار بهره‌کشی و

زیاده‌خواهی‌های شیطانی می‌شود. شاعران به‌دلیل اوضاع نامطلوب روزگار و قرار گرفتن در شرایط سخت و دشوار زندگی و به‌منظور رهایی از چنین وضعی به‌توصیف و ترسیم جامعه‌ای می‌پردازند که در آن بتوان به‌آرامش روحی- روانی دست یافت. در این جستار سعی خواهد شد تا با استفاده از این مقدمات (تقارب شرایط اجتماعی، تحولات سیاسی و ادبی عصر گذشته تا حال حاضر به بررسی آرمان‌گرایی در شعر و ادبیات ایران بپردازیم.

همواره از بی‌عدالتی، خشونت و ظلم موجود در جامعه ضد اخلاقی و به‌هم ریخته دنیای امروز رنج برده است و برای تسکین خود سعی کرد تا دنیایی ایده‌آل در ذهن خود خلق کند. این دنیای تخیلی که «ناکجا‌آباد»^۱ نامیده شده است، پناه گاه خیالی خوبی را برای بشر فراهم آورده تا او را از مشکلات زندگی بگریزند و در پرتو تسکین‌دهنده این دنیای معقول و عادل که همواره ذهن او را به‌عنوان دنیایی آزاد و فارغ از هرگونه هراس به‌خود معطوف داشته با امنیت بیاساید. جهان از دیرباز با انحطاط دست‌وپنجه نرم می‌کرد. در روزگار ادیسه^۲ و هومر^۳ تجاوز خواستگاران فن پهلویه همسر اودیسه به‌خانه‌اش و تصرف اموال او توسط آنان تصویر روشنی از پستی دنیای قرون پاستان را به‌خوبی می‌نمایاند.

آرمان‌گرایی همیشه یک تصور و قیاس از اوج معنوی بشر بوده است. اوجی که تنها از طریق قدرت‌های ذاتی او که میل به‌کمال دارد، به‌دست می‌آید. کشش زیبایی‌شناختی و هوشمندانه آن از مغایرت بین «آنچه باید باشد» و «آنچه خواهد بود» به‌وجود می‌آید. این آرمان‌گرایی تجلی آرزوی نویسنده برای تکامل و بقاست، دنیایی که زائیده فکر اخلاق‌گرای شاعران، هنرمندان و نویسندگان است؛ خلق دنیایی ثابت و یک رنگ. منتقدین عقیده دارند که اولین نویسنده آرمان‌گرا افلاطون^۴ است که در «جمهوری»^۵ الگوی بی‌نظیرش را مطرح کرد

1. Utopia.

2. *Odyssey*.

3. Homere.

4. plato.

5. Repablic.